

Forstander Demetrious Haracopos, Sofieskolen:

Seksualitet hos autistiske unge

I artiklen beskrives, hvorledes det er muligt til en vis grad at hjælpe unge autistiske til en mere hensigtsmæssig seksuel adfærd.

Der gives en model for, hvorledes problemerne kan analyseres og beskrives, før man vælger strategi, og det understreges, at udvikling af social adfærd er en forudsætning for menneskelige relationer, herunder også seksuelle.

Selv om seksualitet hos autistiske unge mødes med stigende interesse, er emnet stort set uopdyrket og kun i ringe grad belyst i litteraturen.

Normer og holdninger hos omgivelserne er en af årsagerne til denne tilbageholdenhed. Men når man ved, hvordan de seksuelle drifter påvirker hele følelseslivet, er det indlysende, at der bør rettes større opmærksomhed mod emnet.

På vores institutioner er vi først i de senere år begyndt at tage emnet op, og har foreløbig ikke nogle endelige anvisninger og svar. Derfor bør disse tanker om seksualitet betragtes som et forsøg på at delagtiggøre en større kreds i vores erfaringer med det håb, at det vil medvirke til at skabe interesse for og engagement i dette forsømte område.

Det er vigtigt at fremme en passende seksualadfærd hos autistiske

unge. Afvigelser får omgivelserne til at afvise dem, hvorved tilpasningsprocessen forstyrres. Hensigtsmæssige seksuelle adfærdsmønstre må også fremmes for at give autistiske personer mulighed for at dække deres seksuelle behov.

I ungdomsårene sker der synlige fysiske forandringer, ligesom en kraftig øgning af kønshormonerne vækker de seksuelle drifter. Hos normale unge medfører ændringer i de psykologiske processer samtidig vitale identitetsproblemer. Det kan være spørgsmål om forberedelse til voksenlivet, om evnen til at forholde sig til egne seksuelle drifter og muligheden for at indgå i et kærligheds- eller seksuelt forhold. Hos de fleste autistiske unge er der imidlertid uoverensstemmelse mellem de fysiske og psykiske forandringer. Udover den markante uoverensstemmelse vil de karakteristiske psykotiske træk påvirke den autistiske persons følelsesmæssige og seksuelle forhold.

Angst:

Autistiske unges angst kan være så overvældende, at den udløser en adfærd, der er uforståelig for andre. Desuden lammer angsten den autistiske unges handlekraft og samspil med andre. Også den seksuelle adfærd påvirkes af angstreaktioner. F.eks. fortalte en ung autistisk mand fra et af vores bofællesskaber sin pædagog, at han gerne ville have orgasme men ikke turde fordi ophidselsen udløste stærke fantasier, der gjorde ham bange. Under en samtale med en ung autistisk mand fik jeg at vide, at han var bange for, at hans penis ville knække, når han fik erektion. En autistisk pige fortalte om den kildrende fornemmelse, hun mærkede i og omkring klitoris. Undertiden talte hun til sit kønsorgan og sagde, at det skulle holde op med disse signaler. I ekstreme situationer kunne hun finde på at slå hårdt på stedet. Hun nægtede at røre ved sig selv, ikke alene fordi hun var bange for disse følelser, men også fordi hun fandt tanken om selvberøring »simpelthen ulækker«.

Manglende selvkontrol

Typisk for nogle autistiske unge er manglende selvkontrol. En ung mand, som plejer at gå til frisøren uden ledsager, opdagede ved et besøg, at frisøren var syg, og at hans kone skulle klippe ham i stedet. Her ved blev han seksuelt opstemt og tog sin penis frem. Konen, der ikke kendte den unge mand, blev forskrækket og tilkaldte politiet. Denne impulsstyrede adfærd resulterede i en svær og pinlig konflikt både for

omgivelserne og den unge selv. En 15-årig psykotisk pige har den vane, når hun ser en ung fyr, at omfavne ham tæt og gnide kroppen frem og tilbage. Mange autistiske unge berører deres kønsorgan ubehejersket eller onanerer på offentlige steder, når der er gæster i hjemmet eller i klasseværelset. Den manglende selvkontrol og krænkelse af blufærdigheden kan gøre det nødvendigt at forbyde de unge at færdes ude.

Her tænker jeg på en 16-årig velfungerende psykotisk pige, der fremtræder livsbekræftende, charmerende og endog er villig til tæt kropslig kontakt med personale, søskende og forældre. Men samtidig er det næsten umuligt at have hende med i byen, fordi hun kan finde på at henvende sig til fremmede små børn og give dem et knus. Det samme kan overgå fremmede voksne. En overgang var hun fascineret af spædbørn i barnevogne og tog dem op for at kæle for dem. Det fremkaldte naturligvis stærke reaktioner fra mødrene. Gør vi pigen en bjørnetjeneste ved at være for imødekommende over for hendes fysiske kontaktbehov, der inden for beskyttede rammer virker naturlige men skræmmende og ejendommelige over for fremmede? Hvordan vil denne åbenhed indvirke på hendes seksuelle adfærd?

Bizarre reaktioner:

Et andet specifikt træk i forbindelse med seksualitet, der volder store vanskeligheder, er autistiske unges bizarre associationer og reaktioner. En autistisk ung mand blev seksuelt ophidset ved tanken om gips og bandager. Han var nærmest manisk optaget af det og forsøgte på alle mulige måder at overtale sine forældre til at skaffe sig noget bandage. Når det lykkedes, vikledes han bandagen om benet helt ned til foden. Når han mærkede den stramme om benet og viftede med tæerne, blev han ophidset, kunne derefter onanere og få sin orgasme. Hver gang en pædagog tog en cigaret, blev en autistisk ung mand stærkt optaget af røgen og samtidig seksuelt ophidset.

En autistisk pige elskede at besøge det lokale bibliotek, hvor hun gik på jagt efter bøger om øgler. Hun foretrak bøger med billeder på omslaget, og når hun så på dem, blev hun eksalteret og brugte omslaget til at onanere med.

En ung mand fortalte, at han kun havde fået orgasme een gang i sit liv, og at han aldrig ville gøre det mere, fordi han fandt det ækelt. Senere fortalte han om sine associationer i forbindelse med sine seksuelle drif-

ter. Han havde f.eks. problemer med at smøre sin mad. Han gik ofte i stå, lavede bizarre bevægelser og kom i konflikt med medarbejderne, når de forsøgte at fastholde ham ved opgaven. Den unge mand havde en forestilling om, at sæden fra hans penis sprøjtede ud over den mad, han smurte. Når han var overladt til sig selv, brugte han megen tid på at tegne de samme mønstre om og om igen. Specielle farver gav ham erektion og lyst til at onanere, men han gjorde det ikke på grund af sin stærke aversion mod sæden.

Nogle af disse unge kan i den grad ritualisere deres seksuelle behov og impulser. En ung autistisk mand valgte bestemte plastikfigurer, som han snakkede med, mens han onanerede. Om onsdagen valgte han f.eks. Superman, om tirsdagen Flashman og i weekenden en miniaturepige dukke. De lå på hans natbord, og ved sengetid havde han en dialog med dem, mens han onanerede. Genstande som Superman, øgler eller bandage eller tegning med bestemte farver har tydeligt til formål at erstatte et følelsesmæssigt forhold til andre. De bruges til at fremkalde, fastholde og tilfredsstille de unges seksuelle behov.

Virkelighedsforvrængning:

Virkelighedsforvrængning og den autistiske unges konkrete tankegang kan også belaste seksuallivet. En autistisk ung mand turde f.eks. ikke have sædafgang, fordi han kom til at tænke på de tusindvis af børn, der aldrig ville blive født og derfor dø. Hvis en anden ung mand vågnede om morgenen med erektion, følte han sig overbevist om, at den var fremkaldt af mørket. Han var optaget af at tænde alle lys, også om dagen, og kunne derved hindre erektionen. Når han skulle falde i søvn om aftenen, insisterede han på at have lyset tændt, og hvis det ikke hjalp, bad han om flere lamper i sit værelse.

Autistiske unges seksuelle adfærd vanskeliggøres også af deres begrænsede indsigt i vores normsystem. En ung mand var bange for at blive opdaget, når han onanerede, fordi han var overbevist om, at pædagogen ville forbyde ham det, eller at han kunne komme i fængsel.

Aggressivitet:

Somme tider er de seksuelle impulser så overvældende, at de resulterer i selvdestruktion og aggressiv adfærd. En ung mand, der havde svært ved at onanere og afviste hjælp fra andre, reagerede ofte på en erektion ved at slå på sin penis med en lineal for at få den slap igen. Da en pige

i sin tidlige pubertet begyndte at få bryster, reagerede hun ved at hive i og slå på sine brystvorter. Ved en lejlighed forsøgte hun at skære i brystvorterne med en skarp genstand. Beretninger om autistiske personer, der viser aggressiv seksuel adfærd over for andre, er heller ikke ualmindelige. Hver gang en autistisk ung mand f.eks. så en pige med store bryster, berørte han først forsigtigt hendes bare arme, hvorefter han tog hårdt fat i hendes bryster. En kvindelig lærer havde nær kontakt til en svært autistisk ung mand uden aktivt talesprog. Den unge var glad for sin lærer og indstillet på kun at udføre daglige pligter, når læreren var til stede. Det var tydeligt, at han var tiltrukket af hende. Han viste sin seksuelle adfærd ved en voldsom berøring af penis, mens han hoppede op og ned på en stereotyp måde, eller ved at forsøge at komme i kropslig berøring med læreren. Ud over at afvise den unges seksuelle tilnærmelser og bremse hans voldsomme seksuelle adfærd i klassen, henviste læreren ham til toiletet, hvor han blev opfordret til at onanere. Da han ikke kunne onanere og få orgasme, blev han frustreret og forsøgte igen at udtrykke sine behov på samme voldsomme måde. Til sidst blev han så frustreret, at han tog kvælertag på læreren.

Kommunikationsforstyrrelser:

Også kommunikationsforstyrrelser komplicerer de autistiske unges seksualitet, specielt hos de dårligt fungerende, der ofte har svære seksuelle problemer. De har svært ved at udtrykke deres seksuelle behov, og omgivelserne kommer ofte til kort, når de prøver at vejlede og støtte dem. Hvordan skal man hjælpe den dårligt fungerende autistiske unge, der har svært ved at onanere og få orgasme? Hvordan lærer den unge, at han f.eks. skal onanere i sit eget værelse eller på toiletet frem for på offentlige steder? Hvordan skal man i det hele taget lære disse unge at styre deres seksuelle drifter og udvise acceptabel adfærd i forhold til andre?

Mange går ud fra, at tilfredsstillelsen af seksuelle behov sker naturligt, og at det på et eller andet tidspunkt vil lykkes den unge at lære at onanere på en tilfredsstillende måde. Men tænk på alle de normale unge, der har vanskeligheder med at få et naturligt forhold til deres seksuelle drifter. På den baggrund er det ikke mærkeligt, at autistiske unge kan have problemer med at onanere. Da en 16-årig velfungerende psykotisk dreng fortalte mig, at han havde svært ved at onanere og få orgasme, blev jeg først noget overrasket, men under samtalen blev jeg

klar over, at hans måde at berøre sin penis på gjorde det umuligt for ham at få orgasme. Tilfældigvis lå der en tom køkkenrulle på mit skrivebord, og jeg forsøgte ved hjælp af den at demonstrere, hvordan han kunne onanere. Drengen så fortvivlet på mig og fortalte bagefter de andre på skolen, at jeg onanerede med en køkkenrulle.

Når man skal overveje og beslutte, hvordan den enkelte unges seksuelle behov og adfærd bedst tilgodeses, må man foretage en grundig analyse. I det følgende beskrives, hvilke aspekter, der bør inddrages.

Analyse af seksuel adfærd

1. Hvem eller hvad er den seksuelle drift rettet imod?

- Personen selv, f.eks. ved kropslig berøring, manipulation af kønsorganer.
- Andre personer. Man bør beskrive, om den seksuelle drift er rettet imod forskellige personer eller den samme, mod kendte og/eller fremmede personer eller mod det modsatte og/eller det samme køn.
- Genstande/objekter/billeder. Beskriv, om personen vælger bestemte genstande eller billeder som stimuli i forsøget på at fremkalde og tilfredsstille sine seksuelle drifter. Det kan f.eks. være billeder af nøgne piger eller mænd, fantasifigurer, dukker, billeder af dyr eller farver.

2. Seksuelle signaler

Som led i analysen må man afgøre, om de seksuelle signaler er *klare*, *tvivlsomme*, eller *ikke til stede*. Klare signaler kan bestå i, at den unge taler om eller gennem kropslige attituder viser sit seksuelle behov eller problem. I disse tilfælde vil det ofte være indlysende at yde en eller anden form for vejledning og støtte.

Et eksempel på *tvivlsomme* seksuelle signaler kan være kropskontakt med andre. I puberteten er der en tendens til at tolke aggressiv eller destruktiv adfærd som tegn på frustration i forbindelse med de seksuelle drifter. Denne fortolkning kan ikke udelukkes, men først må man foretage yderligere observationer. Endelig er der tilfælde, hvor den unge ikke viser seksuelle signaler. Her må man overveje, om man bør tage emnet seksualitet op med den unge, eller om man bør undgå at forsøge at vække de seksuelle behov, der tilsyneladende *ikke er til stede*.

3. Beskrivelse af den seksuelle adfærd før, under og efter forløbet

Formålet er at give en konkret beskrivelse af den seksuelle adfærd. Man bør først forsøge at påpege de faktorer, der kan udløse den. Udløsningsfaktorer *før*, kan inddeles i *indre* og *ydre* stimuli. Et eksempel på en indre stimulus er beskæftigelse med fantasiobjekter eller -emner. Sådanne udløsningsfaktorer kan kun påpeges ved, at den unge fortæller om sine tanker og følelser. Ydre stimuli kan bl.a. bestå af billeder, personer, handlinger eller sensoriske stimuli, f.eks. selvberøring eller kropslig kontakt med andre.

Dernæst er man interesseret i at beskrive den unges seksuelle adfærd *under* forløbet ved at notere, i hvilke situationer adfærden opstår, om den foregår på bestemte steder, på bestemte tidspunkter af dagen, i forbindelse med udvalgte aktiviteter eller sammen med bestemte personer. Den seksuelle adfærd kan måske opstå, når den unge er overladt til sig selv. Endvidere bør man beskrive den unges kropslige attituder, sproglige ytringer og den emotionelle tilstand. F.eks. kan den emotionelle tilstand karakteriseres som lystbetonet, åben, afslappet eller aggressiv, ængstelig, anspændt.

Endelig bør man vurdere den fysiologiske og psykologiske tilstand hos den unge *efter* forløbet. Man kan f.eks. afgøre, om den unge får orgasme og tilfredsstillelse af sine seksuelle drifter. Hvad angår den psykologiske tilstand, bør man beskrive, om han virker afslappet, afbalanceret, rolig og glad, eller om han virker vred, anspændt, frustreret og urolig.

4. Hyppighed, varighed og intensitet

I beskrivelsen af den seksuelle adfærd bør man notere, hvor ofte den unge udviser adfærden, hvor længe han er involveret i den, og om udtryksformen kan betegnes som mild, moderat eller stærk.

5. Hvordan reagerer personalet, forældrene og andre unge på problemet?

I betragtning af, at emnet seksualitet for mange er et tabuområde, er det sandsynligt, at de implicerede parter reagerer forskelligt på den unges seksuelle adfærd. Derfor er det nødvendigt at belyse deres reaktioner. Henvender de sig f.eks. verbalt, er de tilbageholdende, eller benytter de

direkte fysisk indblanding? I forbindelse med reaktioner og adfærd over for den seksuelle adfærd bør man også forsøge at beskrive sin holdning. Er man accepterende, støttende, begrænsende, irettesættende, eller føler man sig provokeret, usikker eller forulempet?

Inddeling af seksuel adfærd hos autistiske unge:

Autistiske unge kan have meget forskellige seksuelle problemer. Følgende inddeling kan supplere analysen, når man skal overveje indsatsen:

Gruppe 1:

Denne gruppe er gennemgående i stand til at udtrykke deres seksuelle behov og tilfredsstille sig selv ved onani. Dog kan de have behov for vejledning med hensyn til følelser og tanker, der er knyttet til den seksuelle handling. Der kan være tale om kropslige signaler som opstemthed, hjertebanken, anspændthed i kroppen og de umiddelbare associationer og fantasier, der dukker op i forbindelse med onani. De er påvirkelige og i stand til at forstå de nødvendige betingelser, f.eks. hvor de må onanere og hvornår. De giver undertiden udtryk for ønsker om et seksuelt eller følelsesmæssigt forhold. Men selv om de har visse forudsætninger for at etablere bekendtskaber, mangler de den grundlæggende sociale forståelse, der er nødvendig for at etablere et tættere forhold. De er modtagelige for støtte til at øge de sociale færdigheder i forbindelse med kontakter og følelsesmæssige relationer til andre.

Gruppe 2:

Denne gruppe er muligvis i stand til at give udtryk for deres behov for at onanere men kan have svært ved at lære teknikker og få orgasme. De kan mangle forståelse for de kropslige og følelsesmæssige signaler, der er knyttet til seksuelle drifter. De mangler ofte selvkontrol og kan krænke blufærdigheden, men kan hjælpes til at forstå, hvor og hvornår de må dyrke deres seksuelle behov. De seksuelle drifter kan være knyttet til visse bizarre adfærdsmønstre med tendens til selvdestruktiv og aggressiv adfærd. De mangler gennemgående forudsætninger for at etablere følelsesmæssige og seksuelle forhold. Indsatsen vil først og fremmest dreje sig om tilegnelse af elementære færdigheder i samspil med andre.

Gruppe 3:

Denne gruppe har svære vanskeligheder ved at udtrykke og dække deres seksuelle behov. Deres seksuelle adfærd er ofte knyttet til stærkt bizarre adfærdsmønstre eller kan give alvorlige adfærdsproblemer, særligt i form af selvstruktivitet og aggressive handlinger. De er ikke særlig modtagelige for professionel hjælp og vejledning i forbindelse med kropsberøring og onani. Gennemgående mangler de forudsætninger for at etablere et seksuelt og følelsesmæssigt forhold. Målet er at gøre den autistiske unge modtagelig for vejledning i forbindelse med onani og kendskab til kroppen samt indlæring af elementære sociale regler i relation til hans samspil med andre.

Jeg har ovenfor beskrevet en del af de problemer, der kan opstå med hensyn til autistiske unges seksuelle adfærd. Samtidig har jeg forelagt en model til analyse af seksuel adfærd og problemer samt en gruppeinddeling, der tjener til at anskueliggøre forskellige grader af seksuel adfærd og problemer. Følgende fremgangsmåde kan anvendes, når man skal finde strategier i forbindelse med seksuelle drifter.

Strategier i forbindelse med seksuel adfærd og problemer

Ved udvælgelse af strategier bør der tages hensyn til:

- a) Hvad der er realistisk for den unge.
- b) Opdragerens forventninger, normer og etik.
- c) Lovgivningen på området.

Hvad der er realistisk for den unge

Når man skal formulere en strategi på baggrund af en systematisk analyse af det seksuelle problem, må man tage højde for, hvad der er realistisk for den unge. Det vil sige, at man i valget af strategi må vurdere, om den unge er motiveret, og om han vil kunne forstå de udvalgte anvisninger. Endelig må man ved formulering af målsætning ikke alene sigte mod at reducere en eventuel uheldig seksuel adfærd men samtidig søge at fremme en mere acceptabel. Når den unge f.eks. begynder at onanere på offentlige steder, er det således nødvendigt både at bremse foretagendet og at lære den unge, hvor han må onanere. Eller når en ung viser seksuel interesse over for en anden person på en uheldig måde, f.eks. ved ubehersket kropslig berøring, må man ikke alene standse adfær-

den, men samtidig lære de implicerede unge at omgås hinanden på en mere rimelig måde.

Opdragerens forventninger, normer og etik

Få emner er så tabubelagte og private i vores samfund som seksualitet. Der er ofte forskellige forventninger, normer og holdninger til etiske spørgsmål. Derfor er det vigtigt at diskutere egne følelser og forestillinger om seksualitet i almindelighed og i særdeleshed drøfte dette i relation til den unges specifikke seksuelle problemer og drifter. Uoverlagte reaktioner fra omgivelserne hjælper ikke den unge til at finde mere hensigtsmæssige måder at få seksuel tilfredsstillelse på. Da emnet er så ømtåleligt, er det nødvendigt at inddrage alle implicerede parter i diskussionen, herunder forældre, personale på institutionen, myndigheder og konsulenter med henblik på at nå til enighed om holdning og forventninger. Generelt kræves der en grundlæggende holdningsændring. Den må indebære nedbrydning af barrierer og en indstilling til at tale mere åbent om emnet.

Vi må på den anden side erkende og acceptere, at denne holdningsændring er krævende. I den forbindelse har jeg lyst til at citere en mor til en autistisk pige: »Vi vil have en lang række betænkeligheder, som vi måske ikke engang tør indrømme over for os selv«. F.eks. »Vil barnet sidenhen forbinde noget seksuelt med os, og hvordan vil det præge vores samvær?«. »Hvordan vil den anden del af ægteparret føle det, når deres ægtefælle hjælper barnet til at onanere?«. »Er det et forbigående ubehag, kan man komme over det og komme videre?« »Hvordan vil den biologiske far/mor reagere, hvis der er stedfædre/mødre involveret?« Moderen slutter af ved at sige; »Lad være med at kaste os hovedkuls ind i et samarbejde, der i den grad går på kompromis med de grænser, vi troede, vi havde. Giv os god tid til at vænne os til tanken«. Under alle omstændigheder er en åben dialog vigtig, når man sammenholder den med de lovmæssige bestemmelser.

Lovgivningen

Lovene omkring seksualitet kan fungere som støtte og sikkerhedsnet, men da de afspejler samfundets normer, etik og moral, kan de også virke som en bremseklo på vores indsats for den unges seksuelle problemer. Den danske straffelov sætter relativt klare retningslinier for, hvor langt man må gå med en praktisk orienteret støtte til den unge.

Samtidig kan visse paragraffer skabe tvivl med hensyn til fortolkning.

Det er forståeligt, at der i straffeloven står, at det medfører fængselsstraf, hvis »den, der er ansat eller er tilsynsførende ved fængsler, forsorgshjem, børne- eller ungdomshjem, hospitaler, sindssygeanstalter, forsorgsinstitutioner eller lignende institution har samleje med personer, der er optaget på institutionen«. Det er sværere at tolke en anden paragraf, der siger: »Den, som gennem uterlig opførsel krænker uskylden eller offentligt vækker forargelse, straffes med fængsel eller under formidlende omstændigheder med bøde«. Hvordan vil omgivelserne og loven f.eks. tolke en medarbejders eller forældres forsøg på at lære den unge, hvordan man onanerer?

Disse uoverensstemmelser mellem lovgivningen og vores intentioner samt etiske spørgsmål understreger vigtigheden af en åben dialog mellem alle implicerede parter. En dialog kan skabe grundlag for, at de implicerede parter kan føle sig sikre og trygge i bestræbelserne på at hjælpe den unge. Når man diskuterer forskellige løsningsmuligheder, er det vigtigt at vurdere, i hvilken udstrækning man bør støtte den unge til at tilfredstilles sine seksuelle behov, eller om man bør begrænse, skåne eller forhindre den unge i det. I det følgende vil jeg beskrive nogle retningslinier i forbindelse med onani og seksuelt samvær.

Onani:

Når den autistiske person viser interesse for sine seksuelle drifter og har vanskeligt ved at få tilfredsstillelse, har omgivelserne en forpligtelse til at støtte den unge. Samtidig bør man se den unges seksuelle behov i en større sammenhæng, således at der ikke udelukkende er tale om teknikker i forbindelse med onani og orgasme. Det er lige så vigtigt at øge den unges opmærksomhed og bevidsthed om kroppen som helhed og hjælpe ham til at forstå og relatere til de følelsesmæssige reaktioner på de seksuelle drifter.

Et væsentligt aspekt er forståelsen af anatomi, særligt i relation til kønsorganer. Man kan f.eks. opfordre den unge til at bruge et spejl til at se på kønsorganerne og til at berøre og stimulere de forskellige kropsdele. Opdagelse og stimulering af kroppen kan ske ved at smøre sig i creme, bruge en vibrator og lave afspændingsøvelser. Disse indledende opdagelser og øvelser vil øge den unges mulighed for bagefter at kunne nyde at onanere og få orgasme. Efter den seksuelle handling bør man li-

geledes hjælpe den unge til at slappe af og f.eks. udtrykke sine følelser i forbindelse med oplevelsen.

Hvilken form for hjælp?

Med hensyn til onani bør man diskutere, hvilken form for hjælp man vil tage i brug. Verbal instruktion, hvor man snakker med den unge om f.eks., hvordan man onanerer, og hvor længe man skal onanere for at få orgasme, er en mulighed. For de unge, der ikke er modtagelige for verbal instruktion, kan man overveje mere direkte støtte i form af film, demonstration eller fysisk støtte.

En 14-årig autistisk dreng med svære sprogvanskeligheder udtrykte sine seksuelle behov ved at berøre sin penis ubehersket, spænde kroppen og gå hvileløst omkring. Til tider kunne han finde på at rette henvendelse til f.eks. drenge og mænd og se intenst på deres kønsorganer eller forsøge at sidde på skødet hos andre personer og gnide sin penis mod deres krop. Han kunne ikke få orgasme, da han anvendte en forkert teknik. Efter en samtale med forældrene, hvor faderen var indstillet på at hjælpe sin søn med problemet, blev det besluttet at lade barnet se en film, der illustrerede en professionel model i færd med at onanere. Filmen havde den effekt, at drengen blev mere motiveret for at onanere. Faderen gik ind i drengens værelse ved sovetid og forsøgte med fysisk støtte at hjælpe sin søn. Efter nogle uger opstod der imidlertid det problem, at drengen begyndte at klistre sig til sin far og sad ofte og kiggede intenst på hans penis. Senere begyndte drengen at afvise faderens forsøg på at hjælpe ham. Her lykkedes det ikke at hjælpe drengen til at opnå seksuel tilfredsstillelse.

Som tidligere nævnt søger nogle autistiske unge objekter som erstatning for et nært følelsesmæssigt og seksuelt forhold til andre. Det er f.eks. ikke ualmindeligt, at de bruger hårde genstande til at onanere med. Her kan man støtte den unge ved at vælge mere hensigtsmæssige objekter, som kan fremkalde og fastholde den seksuelle lystfølelse, som f.eks. en vibrator. Tidligere nævnte jeg en ung mand, der ikke turde onanere og få orgasme på grund af sin angst for de medfølgende stærke fantasier. En løsning kunne bestå i at gøre ham tryk ved at være sammen med ham, når han onanerer. Afslappende kropsovelser kunne også lindre angsten. Faktisk forsøgte man at hjælpe den unge mand. Han gik ind på det forslag om, at en person skulle være tilstede, mens han onanerede, men i sidste øjeblik ville han alligevel ikke modtage hjælp.

Pigen, der blev bange for den kildrende fornemmelse i klitoris, kunne hjælpes ved at lære noget om kønsorganernes anatomi, om de kropslige signaler i forbindelse med seksuelle drifter og ved at hjælpe hende til at vænne sig til tanken om at røre ved klitoris. Disse eksempler illustrerer, hvor svært det kan være at yde hjælp i forbindelse med autistiske ungs seksualitet.

Seksuelt samvær med andre:

I det øjeblik, den autistiske unge retter sin seksuelle interesse mod andre, må man være opmærksom på, i hvilket omfang man vil støtte denne kontakt. Interessen opstår særligt blandt de bedre fungerende, men desværre lider navnlig denne gruppe ofte nederlag, fordi de mangler kendskab til og indsigt i, hvordan man omgås andre mennesker i relation til følelsesmæssigt og seksuelt samvær.

Nogle autistiske personer taler om at have kærester, blive gift og få børn eller flytte sammen med en partner. De ser fordelene og glæderne ved kærlighedsforhold, familieliv og friheden til at vælge. På vores bofællesskaber begyndte jeg gruppesamtaler med nogle af de velfungerende autistiske unge. Nogle af dem begyndte at sammenligne sig selv med de normale og ytrede på den baggrund ønske om at leve et normalt liv, blive forelskede, bo i egen lejlighed, blive gift og få børn. Med hensyn til at have et forhold til en pige så en mandlig autistisk person realistisk på sine muligheder. »Jeg vil nok kunne klare det om nogle år, når jeg kan se, at mine problemer er løst«. En anden beboer udtrykte sig sådan: »Det ville jeg ikke gå hen og gøre, men jeg vil godt være forelsket i mine egne tanker og drømme«. Han sagde videre: »Jeg vil ikke tænke på at få børn, for jeg vil ikke risikere at få problemer«. Under samtalen afbrød en anden ung med høj stemme: »Hør nu lige her, jeg er overbevist om, at jeg kan klare en forelskelse i en pige. Det bliver jeg allerede i morgen«. De andre beboere nærmest mobbede ham og pointerede, at det ville han aldrig kunne klare. Den unge har det specielle problem, at han kun er tiltrukket af små piger.

En anden beboer sagde: »Jeg ville aldrig gå hen og spørge en pige, om hun ville gifte sig med mig. Så risikerer jeg bare at få en på kassen. Det er det eneste, man får ud af det«. En anden autistisk ung fremlagde sine idealønsker: »Jeg vil have en lækker pige at bolle med hver onsdag aften. Hun må ikke sove hos mig om natten«. Da vi begyndte at diskutere ægteskab og børn, erkendte en af beboerne, at det at få børn ville med-

føre alt for mange komplikationer. »Hvis en pige sagde til mig, kunne du ikke lige skifte barnet eller give det mad, så kunne jeg godt gå hen og blive sur, for det gider jeg simpelthen ikke. Det er et stort arbejde at skifte ble på et barn.«

En 30-årig autistisk mand har sat sig som mål at finde en kæreste, han kan bo sammen med. Men dette ønske indebærer ikke et seksuelt forhold. Han siger, at hans penis er »visnet«, og han er hverken interesseret i samleje, at onanere eller få børn. »Jeg ønsker bare at have min egen kæreste og min egen lejlighed.«

Når unge ønsker at have egen familie, bolig, et parforhold eller seksuelle forhold, kan man spørge, om det er udsprunget af en reel følelse, eller om der er tale om en afspejling af andres levemåder. Kan det være udtryk for, at de trænger til nogle forandringer i deres tilværelse? Måske har det også noget at gøre med at kunne bestemme over sit eget liv uden at der er nogen, der blander sig og måske ikke accepterer ens ønsker.

I vores bestræbelser på at støtte den unges ønsker om et følelsesmæssigt og seksuelt forhold er det vigtigt at skelne mellem vores egne forventninger, normer og forestillinger, og hvad den enkelte autistiske unge reelt kan klare. Hos opdragere, som arbejder med autistiske unge og psykisk udviklingshæmmede, kan man møde mange forskellige holdninger. Nogle vil vende ryggen til og undgå at tage stilling til den enkeltes seksuelle behov og problemer. Andre vil henvise den unge til sit eget værelse, når han er seksuelt opstemt. Atter andre kan udvise en laissez-faire-holdning, og overføre deres egne forestillinger uden at tage hensyn til den unges forudsætninger og de konsekvenser, det kan indebære. På nogle afdelinger for psykisk udviklingshæmmede har jeg oplevet en alt for efterladende holdning over for autistiske unges seksuelle samvær. En sådan holdning kan indebære en accept af, at mænd og kvinder ligger i en seng sammen, vel vidende at det kan resultere i nært seksuelt samvær.

Her kan en svag person blive groft udnyttet og den stærke person få anledning til at udnytte andre til at tilfredsstille sine seksuelle behov. Seksuelt samvær forudsætter, at de to personer kan tage hensyn til hinanden, vise omsorg og indfølelse.

Mens det er vigtigt at tage sine forholdsregler med hensyn til autistiske unges seksuelle behov, så må man på den anden side passe på ikke at være for kategorisk i sin opfattelse. Skønt autistiske personer ikke re-

agerer som normale, så forbliver de ikke nødvendigvis opslugte af sig selv altid.

Hvis de får de rigtige muligheder og vejledning, begynder de at kunne dele idéer og følelser med andre, omend deres vanskeligheder med at identificere disse følelsers specifikke art kan vare ved. Selv om vi må være meget forsigtige i vores forsøg på at hjælpe disse unge til en følelsesmæssig, seksuel og social modenhed, må vi ikke lade os dominere af firkantede udtalelser om, at autistiske personer er ude af stand til at etablere forhold til andre mennesker på grund af deres handicap. Behandlingsmetoder er stadig i de tidlige stadier, og det er muligt, at mere koncentrerede anstrengelser i retning af social formåen og modenhed kan bedre og udvikle den autistiske persons evne til følelsesmæssige relationer.

Selv om de udtrykker lyst til følelsesmæssige forhold, mangler de forudsætninger herfor. For at indgå i et nært følelsesmæssigt og seksuelt forhold til en anden person kræves en lang række sociale færdigheder, bl.a. følelse af omsorg og indleven i andres følelser. Indsatsen bør derfor sigte mod at lære de unge sociale adfærdsmønstre, der fremmer evnen til at etablere menneskelige relationer i det hele taget og ikke blot til seksuelle forhold.

Cand. psych. Demetrios Haracopos, har arbejdet dels på Sofieskolen og dels på børnepsykiatrisk afdeling på Frederiksborg Amts sygehus i Hillrød. Har sammen med Anders Kelstrup skrevet bogen »Psykotisk adfærd«, SÅMaterialer 1975.

Adresse: Sofieskolen, Granvej 3, 2880 Bagsværd.